Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MACIEJE SZPUNARA
přednesené dne 22. ledna 2019 [1]

Věc C-694/17

Pillar Securitisation Sàrl
proti
Hildur Arnadottir

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Cour de cassation (kasační soud, Lucembursko)]

„Řízení o předběžné otázce – Příslušnost, uznávání a výkon soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech – Luganská úmluva II – Směrnice 2008/48/ES – Úvěrová smlouva – Pojmy ‚spotřebitel' a ‚účel, který se netýká profesionální nebo podnikatelské činnosti' "

I. Úvod

1. Tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká souladu mezi definicemi pojmu „spotřebitel", který se objevuje ve dvou různých právních aktech spadajících do výkladové pravomoci Soudního dvora.

2. Přesněji řečeno, v projednávané věci se Cour de cassation (kasační soud, Lucembursko) táže Soudního dvora, zda je třeba mít automaticky za to, že osoba, která uzavřela smlouvu o půjčce, jež podle čl. 2 odst. 2 písm. c) směrnice 2008/48/ES [2] nespadá do působnosti této směrnice z toho důvodu, že celková částka úvěru poskytnutá na základě této smlouvy je vyšší než 75 000 eur, není spotřebitelem ve smyslu článku 15 Úmluvy o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [3].

3. Touto otázkou se totiž předkládající soud táže, zda pojem zakotvený ve směrnici 2008/48, která harmonizuje některá hmotněprávní pravidla týkající se smluv o spotřebitelském úvěru, má rozhodující vliv na výklad pravidla pro určení příslušnosti stanoveného normotvůrcem k ochraně spotřebitelů při přeshraničních sporech s obchodníky. Projednávaná věc tak umožní Soudnímu dvoru rozvinout nedávnou judikaturu v rozsudcích Vapenik [4] a Kainz [5] týkající se snahy o nalezení soudržnosti mezi pojmy mezinárodního práva soukromého v rámci právního systému Unie.

1 – Původní jazyk: francouzština.

2 – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS (Úř. věst. 2008, L 133, s. 66, a opravy Úř. věst. 2009, L 207, s. 14, Úř. věst. 2010, L 199, s. 40, a Úř. věst. 2011, L 234, s. 46).

3 – Úmluva podepsaná dne 30. října 2007 (Úř. věst. 2009, L 147, s. 5), jejíž uzavření bylo schváleno jménem Společenství rozhodnutím Rady 2009/430/ES ze dne 27. listopadu 2008 (Úř. věst. 2009, L 147, s. 1) (dále jen „Luganská úmluva II").

4 – Rozsudek ze dne 5. prosince 2013 (C-508/12, EU:C:2013:790).

5 – Rozsudek ze dne 16. ledna 2014 (C-45/13, EU:C:2014:7).

II. Právní rámec

A. Luganská úmluva II

4. Hlava II Luganské úmluvy II, nadepsaná „Příslušnost“, obsahuje v oddíle 4, nadepsaném „Příslušnost ve věcech spotřebitelských smluv“, článek 15, který v odstavci 1 stanoví:

„Ve věcech týkajících se smlouvy uzavřené spotřebitelem pro účel, který se netýká jeho profesionální nebo podnikatelské činnosti, se příslušnost určuje podle tohoto oddílu, aniž jsou dotčeny článek 4 a čl. 5 odst. 5:

a) jedná-li se o koupi movitých věcí na splátky nebo

b) jedná-li se o půjčku návratnou ve splátkách nebo o jiný úvěrový obchod určený k financování koupě takových movitých věcí nebo

c) ve všech ostatních případech, kdy byla smlouva uzavřena s osobou, která provozuje profesionální nebo podnikatelské činnosti ve státě vázaném touto úmluvou, na jehož území má spotřebitel bydliště, nebo pokud se jakýmkoli způsobem taková činnost na tento stát nebo na několik států včetně tohoto státu zaměřuje, a smlouva spadá do rozsahu těchto činností.“

5. Článek 16 odst. 2 této úmluvy stanoví:

„Smluvní partner může podat žalobu proti spotřebiteli pouze u soudů státu vázaného touto úmluvou, na jehož území má spotřebitel bydliště.“

6. Článek 23 Luganské úmluvy II umožňuje stranám, aby prostřednictvím dohody stanovily, že v již vzniklém nebo budoucím sporu z určitého právního vztahu má příslušnost soud nebo soudy některého státu vázaného touto úmluvou. Pokud však jde o řízení ve věcech spotřebitelských smluv podle oddílu 4 uvedené úmluvy, její článek 17 stanoví:

„Od ustanovení tohoto oddílu je možné se odchýlit pouze:

1. dohodou uzavřenou po vzniku sporu;

2. dohodou umožňující spotřebiteli zahájit řízení u jiných soudů než těch, které jsou uvedeny v tomto oddíle, nebo

3. dohodou uzavřenou mezi spotřebitelem a jeho smluvním partnerem, kteří mají v době uzavření smlouvy bydliště nebo obvyklý pobyt v témže státě vázaném touto úmluvou, jestliže tato dohoda zakládá příslušnost soudů tohoto státu, ledaže by taková dohoda nebyla podle práva tohoto státu přípustná.“

B. Směrnice 2008/48

7. Bod 10 odůvodnění směrnice 2008/48 uvádí:

„Definice obsažené v této směrnici určují rozsah harmonizace. Povinnost členských států provést ustanovení této směrnice by se tedy měla omezovat na oblast její působnosti stanovenou uvedenými definicemi. Touto směrnicí by však nemělo být dotčeno uplatňování ustanovení této směrnice členskými státy v oblastech, které nespadají do oblasti její působnosti, je-li to v souladu s právem

Společenství. Členské státy by tak mohly zachovat nebo zavést vnitrostátní právní předpisy, které odpovídají této směrnici nebo některým z jejích ustanovení, pro úvěrové smlouvy mimo oblast její působnosti, například na úvěrové smlouvy na částky nižší než 200 [eur] nebo vyšší než 75 000 [eur] […]“

8. Článek 2 této směrnice, nadepsaný „Oblast působnosti“, stanoví:

„1. Tato směrnice se vztahuje na úvěrové smlouvy.

2. Tato směrnice se nevztahuje na:

[…]

c) úvěrové smlouvy na celkovou výši úvěru nižší než 200 [eur] nebo vyšší než 75 000 [eur];

[…]“

9. Článek 3 písm. a) směrnice 2008/48 definuje „spotřebitele“ jako „fyzick[ou] osob[u], která při operacích, na něž se vztahuje tato směrnice, jedná za účelem nesouvisejícím s její živností, podnikáním nebo povoláním“.

III. Skutkové okolnosti sporu v původním řízení

10. Žalovaná v původním řízení, paní Hildur Arnadottir, která má bydliště na Islandu, přijala v březnu 2005 úvěr ve výši více než jeden milion eur od společnosti Kaupthing Bank Luxembourg. Účelem tohoto úvěru bylo umožnit žalované v původním řízení, aby nabyla akcie islandské společnosti Bakkavör Group hf, v níž byla jedním z řídících pracovníků. Tato půjčka byla splatná v jedné splátce nejpozději do 1. března 2010.

11. Platba úvěru byla zajištěna zárukou společnosti Bakkavör Group, kterou podepsala žalovaná v původním řízení a jeden další řídící pracovník této společnosti.

12. Společnost Kaupthing Bank Luxembourg se poté rozdělila na dva subjekty. Žalobkyně v původním řízení, společnost Pillar Securitisation Sàrl, jakožto jeden z těchto subjektů požadovala splacení úvěru poskytnutého žalované v původním řízení, a to před lucemburskými soudy na základě doložky v úvěrové smlouvě, která přiznala příslušnost těmto soudům.

13. V prvním stupni se tribunal d’arrondissement de Luxembourg (Luxembourg) (okresní soud v Lucemburku, Lucembursko) prohlásil za nepříslušný k rozhodování sporu z důvodu, že žalovaná v původním řízení musí být považována za spotřebitele ve smyslu článku 15 Luganské úmluvy II. Podle tohoto soudu tedy doložka soudní příslušnosti určující jako příslušné lucemburské soudy musí být odmítnuta, neboť neodpovídá výjimkám uvedeným v článku 17 Luganské úmluvy II.

14. Ve druhém stupni Cour d’appel (odvolací soud, Lucembursko) potvrdil nedostatek příslušnosti lucemburských soudů k rozhodnutí o žalobě.

15. Žalobkyně v původním řízení podala kasační opravný prostředek, v němž uvedla tři různé důvody.

16. Z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že předkládající soud považuje první důvod kasačního opravného prostředku za neopodstatněný a že druhý a třetí důvod kasačního opravného prostředku nebyly dosud předmětem konečného rozhodnutí tohoto soudu.

17. V rámci druhého důvodu kasačního opravného prostředku, který vychází z porušení článku 15 Luganské úmluvy II, žalobkyně v původním řízení vytýká Cour d'appel (odvolací soud), že měl za to, že investice, kterou provedla žalovaná v původním řízení prostřednictvím smlouvy o půjčce, byla učiněna za jiným než profesionálním nebo podnikatelským účelem.

18. V rámci třetího důvodu kasačního opravného prostředku, který vychází rovněž z porušení téhož ustanovení, žalobkyně v původním řízení Cour d'appel (odvolací soud) vytýká, že nevzal v úvahu skutečnost, že smlouva o půjčce uzavřená žalovanou nespadá pod směrnici 2008/48, která ze své působnosti vylučuje úvěrové smlouvy, v nichž celková výše úvěru přesahuje 75 000 eur. Podle žalobkyně v původním řízení z toho tedy plyne, že ačkoli je pojem „spotřebitel" ve smyslu článku 15 Luganské úmluvy II autonomním pojmem, úvěrovou smlouvu, v níž celková výše úvěru přesahuje 75 000 eur, nelze považovat za spotřebitelskou smlouvu pro účely použití tohoto ustanovení.

19. S ohledem na tyto důvody se Cour de cassation (Kasační soud) táže, zda má oblast působnosti směrnice 2008/48 vliv na definici pojmu „spotřebitel" ve smyslu článku 15 Luganské úmluvy II.

IV. Předběžná otázka a řízení před Soudním dvorem

20. Za těchto okolností se Cour de cassation du Luxembourg (Kasační soud, Lucembursko) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Může být v rámci úvěrové smlouvy, která vzhledem k celkové výši úvěru nespadá do oblasti působnosti směrnice [2008/48/ES], určitá osoba považována za ‚spotřebitele' ve smyslu článku 15 [Luganské úmluvy II] při neexistenci vnitrostátního ustanovení uplatňujícího ustanovení uvedené směrnice na oblasti, které nespadají do oblasti její působnosti, z toho důvodu, že smlouva byla uzavřena pro účel, který se netýká profesionální nebo podnikatelské činnosti této osoby?"

21. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce došla kanceláři Soudního dvora dne 11. prosince 2017.

22. Účastnice původního řízení, lucemburská, portugalská a švýcarská vláda, jakož i Evropská komise předložily Soudnímu dvoru písemná vyjádření.

V. Posouzení

A. Úvodní poznámka

23. Svou předběžnou otázkou se předkládající soud táže, zda v případě neexistence ustanovení vnitrostátního práva uplatňujícího ustanovení směrnice 2008/48 na oblasti, které nespadají do oblasti její působnosti, může osoba, která k soukromým účelům uzavřela úvěrovou smlouvu, jež z důvodu celkové výše úvěru nespadá pod tuto směrnici, být přesto považována za spotřebitele ve smyslu článku 15 Luganské úmluvy II.

24. V žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce předkládající soud uvádí, že druhý a třetí důvod kasačního opravného prostředku žalobkyně v původním řízení ho vedly k položení otázky Soudnímu dvoru ohledně výkladu článku 15 Luganské úmluvy II. Druhý důvod kasačního opravného prostředku se však netýká soudržnosti mezi touto úmluvou a směrnicí 2008/48. Zdá se, že tímto důvodem kasačního opravného prostředku žalobkyně v původním řízení zpochybňuje skutečnost, že žalovaná v původním řízení při uzavření dotčené smlouvy jednala za soukromým účelem.

25. Podobně Komise v písemném vyjádření uvádí pochybnosti, pokud jde o totéž posouzení předkládajícího soudu. Lucemburská vláda tuto kvalifikaci skutečností nezpochybňuje, přičemž se omezuje na to, že abstraktním způsobem uvádí vyjádření týkající se povahy a účelu smluv uzavřených spotřebiteli.

26. Mám však za to, že druhý důvod kasačního opravného prostředku, jakož i úvahy Komise vycházejí z předpokladu, o který se opíral předkládající soud. Soudní dvůr totiž není dotazován na to, zda s výjimkou celkové částky úvěru mohou ostatní skutkové okolnosti věci v původním řízení svědčit ve prospěch tvrzení, že žalovaná v původním řízení nemůže být považována za spotřebitele.

27. V každém případě žádost o rozhodnutí o předběžné otázce neobsahuje informace, na základě nichž by bylo možné i bez návrhu posoudit tuto otázku podrobněji. Veškeré informace, které má Soudní dvůr k dispozici, pocházejí od žalobkyně v původním řízení, která zpochybňuje to, že lucemburské soudy nejsou příslušné rozhodnout o její žalobě. Proto se bez ohledu na pochybnosti, které v tomto ohledu mohou vyvstat, a vzhledem k rozdělení pravomocí mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy nebudu zabývat otázkou, zda žalovaná v původním řízení uzavřela úvěrovou smlouvu k soukromým účelům. Z tohoto důvodu omezím toto stanovisko na posouzení právního problému, který se odráží v předběžné otázce tak, jak ji formuloval předkládající soud.

B. Argumenty účastnic řízení

28. Pouze žalobkyně v původním řízení se domnívá, že článek 15 Luganské úmluvy II brání tomu, aby byl za spotřebitele považován dlužník, který uzavřel úvěrovou smlouvu, jež z důvodu výše úvěru nespadá do oblasti působnosti směrnice 2008/48. Zaprvé žalobkyně v původním řízení s odvoláním na důvodovou zprávu k Luganské úmluvě II, kterou vypracoval profesor Fausto Pocar[6], tvrdí, že článek 15 této úmluvy musí být vykládán s ohledem na unijní právo a zejména směrnici 2008/48[7]. Zadruhé žalobkyně v původním řízení v podstatě tvrdí, že normotvůrce tím, že z oblasti působnosti této směrnice vyloučil úvěrové smlouvy s výší úvěru nad 75 000 eur, měl za to, že osoby uzavírající úvěrové smlouvy převyšující tuto částku nepotřebují zvláštní ochranu. Výhoda plynoucí z takových pravidel pro určení příslušnosti, jako je článek 15 Luganské úmluvy II, přitom nemá být rozšířena na osoby, u nichž zvláštní ochrana není opodstatněná.

29. Naproti tomu žalovaná v původním řízení, portugalská a švýcarská vláda, jakož i Komise se domnívají, že výklad článku 15 Luganské úmluvy II není závislý na směrnici 2008/48. V podstatě mají za to, že pojem „spotřebitel“ uvedený v tomto ustanovení musí být vykládán autonomně, a tedy nezávisle na mezích, které se vztahují k celkové výši úvěru, jež jsou upřesněny v čl. 2 odst. 2 písm. c) směrnice 2008/48.

C. Analýza

30. Předběžná otázka tak, jak byla formulována předkládajícím soudem, se týká pojmu „spotřebitel“ ve smyslu Luganské úmluvy II a směrnice 2008/48. Skutečný právní problém, který vyvstává v posuzovaném případu, se však netýká přímo definic pojmu „spotřebitel“, které jsou obsažené v Luganské úmluvě II a ve směrnici 2008/48, ale definic pojmů „smlouva“ a „operace“ obsažených v článku 15 uvedené úmluvy a v článku 3 uvedené směrnice.

31. V rámci těchto dvou právních aktů jsou totiž definice pojmu „spotřebitel“ v jádru do značné míry totožné.

6 – Úř. věst. 2009, C 319, s. 1, dále jen „Pocarova zpráva“.

7 – Viz bod 81 Pocarovy zprávy.

32. Podle čl. 3 písm. a) směrnice 2008/48 se „spotřebitelem“ rozumí fyzická osoba, která při operacích, na něž se vztahuje tato směrnice, jedná „za účelem nesouvisejícím s její živností, podnikáním nebo povoláním“.

33. Stejně tak podle článku 15 Luganské úmluvy II je spotřebitelem osoba, která uzavírá smlouvu „pro účel, který se netýká [její] profesionální nebo podnikatelské činnosti“.

34. Hlavní rozdíl mezi výše uvedeným ustanovením směrnice 2008/48 a ustanovením Luganské úmluvy II tak přinejmenším v kontextu projednávané věci spočívá v tom, že spotřebitel podle jednoho ustanovení „[uzavírá smlouvu]“ a podle druhého ustanovení „[činí] operac[e], na něž se vztahuje [směrnice 2008/48]“.

35. Ačkoli směrnice 2008/48 nedefinuje pojem „operace“, uvádí v druhém odstavci článku 2 nadepsaného „Oblast působnosti“ smlouvy, na které se směrnice nevztahuje. Z článku 2 odst. 2 písm. c) této směrnice zejména vyplývá, že se tato směrnice nevztahuje na úvěrové smlouvy na celkovou výši úvěru nižší než 200 eur nebo vyšší než 75 000 eur.

36. Naproti tomu druhá část čl. 15 odst. 1 Luganské úmluvy II upřesňuje, na které smlouvy, které uzavře spotřebitel ve výše uvedeném smyslu, se použijí ustanovení hlavy II oddílu 4 této úmluvy. Luganská úmluva II přitom neomezuje oblast působnosti ustanovení tohoto oddílu na smlouvy, u nichž je výše úvěru nižší nebo vyšší než určitá hodnota.

37. Tedy abych uzavřel tuto část své analýzy, domnívám se, že pojem „smlouva“ ve smyslu článku 15 Luganské úmluvy II a pojem „operace“ ve smyslu směrnice 2008/48 jsou pojmy vzájemně nezávislé, pokud jde o celkovou výši úvěru poskytnutého dlužníkovi. Kromě toho pojem „operace“ ve smyslu čl. 3 písm. a) směrnice 2008/48 vykládaného ve spojení s čl. 2 odst. 2 písm. c) této směrnice určuje oblast působnosti uvedené směrnice a nemá být použit mimo její rámec. Definice pojmu „spotřebitel“, které se objevují v Luganské úmluvě II a ve směrnici 2008/48 a charakterizují spotřebitele odkazem buď na „smlouvu“, nebo na „operaci“, jsou tedy podle mě rovněž vzájemně nezávislé, přinejmenším pokud jde o celkovou částku úvěru poskytnutého na základě dotčené smlouvy.

38. S ohledem na argumenty vznesené účastníky teď budu srovnávat výše uvedený výklad zaprvé s judikaturou Soudního dvora a myšlenkou soudržnosti pojmů unijního práva, která z této judikatury plyne, a zadruhé s vysvětleními v Pocarově zprávě, která se týkají článku 15 Luganské úmluvy II. Nakonec zatřetí, s ohledem na formulaci předběžné otázky, budu zkoumat to, jaký případný vliv může mít legislativní volba, pokud jde o provedení směrnice 2008/48 do vnitrostátního práva, na odpověď na tuto otázku.

1. Soudržnost pojmů v unijním právu

39. Citlivě vnímám argument uplatněný některými účastníky, podle něhož měl Soudní dvůr v rozsudku Vapenik [8] za to, že aby bylo zajištěno dodržování cílů sledovaných unijním normotvůrcem v oblasti spotřebitelských smluv, jakož i soudržnost unijního práva, je třeba zejména zohlednit pojem „spotřebitel“ obsažený v jiných unijních právních předpisech.

40. Zdá se mi zřejmé, že hlavní sdělení této části rozsudku Vapenik [9] se týká nejen výkladu pojmu „spotřebitel“, ale všech pojmů unijního práva. Nejeví se mi však, že je přesvědčivá myšlenka, podle které je třeba vykládat pojem „smlouva“ ve smyslu článku 15 Luganské úmluvy II s ohledem na pojem „operace“ ve smyslu čl. 3 písm. a) směrnice 2008/48 vykládaného ve spojení s čl. 2 odst. 2 písm. c) této směrnice.

8 – Rozsudek ze dne 5. prosince 2013 (C-508/12, EU:C:2013:790, bod 25).

9 – Rozsudek ze dne 5. prosince 2013 (C-508/12, EU:C:2013:790, bod 25).

41. Je pravda, že Luganská úmluva II se nevztahuje jen na členské státy Evropské unie. I když je územní oblast působnosti Luganské úmluvy II širší než oblast působnosti nařízení (ES) č. 44/2001 [10] a nařízení (EU) č. 1215/2012 [11], které ho nahradilo, význam hlavního sdělení rozsudku Vapenik [12] v kontextu projednávané věci spočívá v tom, že tato úmluva i tato nařízení mají stejný předmět, stejnou systematiku a stejná pravidla pro určení příslušnosti [13]. Kromě toho soudy, které mají Luganskou úmluvu II používat a vykládat, jsou povinny zajistit souladný výklad rovnocenných ustanovení uvedených nástrojů [14]. Z toho zaprvé plyne, že Luganská úmluva II musí být posuzována v kontextu soustavné interakce mezi bruselským a luganským režimem [15]. Zadruhé podobně jako ustanovení těchto nařízení i pojmy uvedené v článku 15 Luganské úmluvy II musí být vykládány autonomně, a to především s přihlédnutím k systematice a cílům uvedené úmluvy za účelem zajištění jednotného použití Luganské úmluvy II ve všech státech, které jsou jí vázané [16].

42. Nemám však za to, že by bylo možné vyvodit z rozsudku Vapenik [17] argumenty umožňující rozhodnout ve smyslu záporné odpovědi na předběžnou otázku položenou v projednávané věci.

43. Zaprvé Soudní dvůr v tomto rozsudku vyložil ustanovení nařízení (ES) č. 805/2004 [18], které je součástí právního rámce, na jehož základě má Unie za cíl rozvíjet justiční spolupráci v občanských věcech s mezinárodním prvkem. Soudní dvůr tak uvedl, že s ohledem na *doplňkový charakter* pravidel zavedených nařízením č. 805/2004 ve vztahu k pravidlům obsaženým v nařízení č. 44/2001 se ustanovení posledně uvedeného nařízení ukazují jako obzvlášť relevantní [19]. Dále rovněž v kontextu soudržnosti právních nástrojů v rámci unijního práva Soudní dvůr odkázal [20] na směrnici 93/13/EHS [21] a nařízení (ES) č. 593/2008 [22]. Volbu těchto dvou právních nástrojů unijního práva v kontextu rozsudku Vapenik [23] považuji za samozřejmou. Nařízení č. 593/2008 zavádí kolizní normy, které *doplňují* pravidla

10 – Nařízení Rady ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).

11 – Nařízení Evropského parlamentu a Rady ze dne 12. prosince 2012 o pravomoci a uznávání a výkonu rozsudků v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2012, L 351, s. 1).

12 – Rozsudek ze dne 5. prosince 2013 (C-508/12, EU:C:2013:790, bod 25).

13 – V tomto smyslu viz posudek 1/03 (Nová Luganská úmluva) ze dne 7. února 2006 (EU:C:2006:81, bod 152).

14 – Viz protokol č. 2 o jednotném výkladu úmluvy a o Stálém výboru (Úř. věst. 2007, L 339, s. 27). Viz rovněž rozsudek ze dne 20. prosince 2017, Schlömp (C-467/16, EU:C:2017:993, bod 47).

15 – Viz mé stanovisko ve věci Schlömp (C-467/16, EU:C:2017:768, bod 23).

16 – Viz rozsudek ze dne 28. ledna 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, bod 22), jakož i mé stanovisko v uvedené věci (C-375/13, EU:C:2014:2135, bod 33).

17 – Rozsudek ze dne 5. prosince 2013 (C-508/12, EU:C:2013:790).

18 – Nařízení Evropského parlamentu a Rady ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky (Úř. věst. 2004, L 143, s. 15; Zvl. vyd. 19/07, s. 38).

19 – Rozsudek ze dne 5. prosince 2013, Vapenik (C-508/12, EU:C:2013:790, bod 25). Pokud jde o doplňkový charakter nařízení č. 805/2004, viz rovněž bod 20 odůvodnění tohoto nařízení, podle kterého by žádost o potvrzení evropského exekučního titulu pro nesporné nároky měla být nepovinná pro věřitele, který si místo toho může zvolit systém uznávání a výkonu zavedený nařízením č. 44/2001 nebo jinými nástroji Unie.

20 – Rozsudek ze dne 5. prosince 2013, Vapenik (C-508/12, EU:C:2013:790, body 26 a 29).

21 – Směrnice Rady ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288).

22 – Nařízení Evropského parlamentu a Rady ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) (Úř. věst. 2008, L 177, s. 6).

23 – Rozsudek ze dne 5. prosince 2013 (C-508/12, EU:C:2013:790).

pro určování mezinárodní příslušnosti podle nařízení č. 44/2001[24], zatímco směrnice 93/13, i když harmonizuje, stejně jako směrnice 2008/48, ustanovení hmotného práva, platí v zásadě pro všechny smlouvy uzavřené spotřebiteli, a v důsledku toho *stanoví univerzální standard*[25] ochrany spotřebitelů v rámci Unie[26].

44. S ohledem na rozsudek Vapenik[27] tak volba právních nástrojů unijního práva při výkladu pojmů jiného aktu není náhodná. Je příznačné, že ačkoli se věc, ve které byl vydán tento rozsudek, týkala platby dlužné částky podle smlouvy o půjčce peněz, Soudní dvůr v něm neodkázal na směrnici 2008/48. V této souvislosti a s ohledem na okolnosti projednávané věci se nedomnívám, že by směrnice 2008/48 mohla mít rozhodující vliv na výklad článku 15 Luganské úmluvy II.

45. Zadruhé v rozsudku Vapenik[28] Soudní dvůr vyvodil ze tří výše uvedených právních nástrojů unijního práva jediný poměrně obecný poznatek, a sice že cíl ochrany spotřebitelů stanovený ustanoveními unijního práva, který spočívá v obnovení rovnosti smluvních stran ve smlouvách uzavřených mezi spotřebitelem a podnikatelem, vylučuje použití těchto ustanovení na osoby, vůči nimž tato ochrana není odůvodněná[29]. Myšlenku, že z důvodu ustanovení smlouvy, jako je celková výše úvěru, strana takové smlouvy nemůže být považována za spotřebitele ve smyslu směrnice, přitom nelze považovat za takový obecný poznatek srovnatelný s poznatkem zmíněným v rozsudku Vapenik[30].

46. A konečně zatřetí i v kontextu právních předpisů, které – jak se uvádí v jejich bodech odůvodnění – výslovně usilují o soulad[31], a sice nařízení č. 864/2007 a nařízení č. 44/2001, Soudní dvůr v rozsudku Kainz[32], který následoval po rozsudku Vapenik[33], uvedl, že „[t]ento zamýšlený soulad v žádném případě nemůže vést k tomu, že by byla ustanovení nařízení č. 44/2001 vykládána v rozporu s jeho systematikou a cíli“.

24 – V tomto ohledu podotýkám, že Soudní dvůr uvedl podobné úvahy v rozsudcích ze dne 26. května 1982, Ivenel (133/81, EU:C:1982:199, bod 15), a ze dne 8. března 1988, Arcado (9/87, EU:C:1988:127, bod 15). V těchto rozsudcích Soudní dvůr odkázal na ustanovení Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, podepsané dne 19. června 1980 v Římě (Úř. věst. 1980, C 282, s. 1), při výkladu ustanovení úmluvy ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32). Pro další ilustraci těchto úvah, viz rozsudek ze dne 14. listopadu 2002, Baten (C-271/00, EU:C:2002:656, bod 43), v němž Soudní dvůr podal výklad ustanovení posledně uvedené úmluvy s ohledem na nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby a jejich rodiny pohybující se v rámci Společenství (Úř. věst. 1971, L 149, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 35), které stanovilo pravidla pro koordinaci vnitrostátních právních předpisů v oblasti sociálního zabezpečení.

25 – Pokud jde o roli směrnice 93/13 v rámci systému unijního práva, viz mé nedávné stanovisko ve věcech Abanca Corporación Bancaria a Bankia (C-70/17 a C-179/17, EU:C:2018:724, body 52 až 55).

26 – V tomto duchu viz rozsudek ze dne 10. září 2015, Holterman Ferho Exploitatie a další (C-47/14, EU:C:2015:574, body 41 a 42), ve kterém Soudní dvůr vyložil pojem „pracovník“ ve smyslu článku 18 nařízení č. 44/2001 s ohledem na výklad tohoto pojmu v rámci článku 45 SFEU a několika legislativních unijních aktů. Na základě těchto výkladů tak Soudní dvůr formuloval univerzální definici nebo přinejmenším obecnou definici pojmu „pracovník“ v unijním právu.

27 – Rozsudek ze dne 5. prosince 2013 (C-508/12, EU:C:2013:790).

28 – Rozsudek ze dne 5. prosince 2013 (C-508/12, EU:C:2013:790, body 26 až 31).

29 – Tento výklad je podpořen rozsudkem ze dne 25. ledna 2018, Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37, bod 28), ve kterém Soudní dvůr potvrdil rozsudek Vapenik, podle kterého je třeba také zohlednit pojem „spotřebitel“ obsažený v jiných předpisech unijního práva. Nicméně s výjimkou jediného poměrně obecného odkazu na čl. 169 odst. 1 SFEU rozsudek Schrems neobsahuje odkazy na jiné předpisy unijního práva. Přesněji řečeno, Soudní dvůr zmínil čl. 169 odst. 1 SFEU, načež uvedl, že takový výklad pojmu „spotřebitel“, který by vylučoval některé činnosti, by mohl bránit účinné ochraně práv, která spotřebitelé mají vůči svým smluvním partnerům, a takový výklad by byl v rozporu s cílem uvedeným v tomto článku Smlouvy podporovat jejich právo sdružovat se k ochraně svých zájmů. Bylo by dokonce možné argumentovat, že i přes odkaz na rozsudek Vapenik v rozsudku Schrems (bod 28) se nejednalo o koordinovaný výklad pojmu „spotřebitel“, nýbrž šlo o systematický výklad, který umožňuje zajistit užitečný účinek unijního práva a cíle ochrany spotřebitelů.

30 – Rozsudek ze dne 5. prosince 2013 (C-508/12, EU:C:2013:790).

31 – Podle bodu 7 odůvodnění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy („Řím II“) (Úř. věst. 2007, L 199, s. 40) by věcná působnost a ustanovení tohoto nařízení měly být v souladu s nařízením č. 44/2001 a s nástroji upravujícími právo rozhodné pro smluvní závazkové vztahy.

32 – Rozsudek ze dne 16. ledna 2014 (C-45/13, EU:C:2014:7, bod 20).

33 – Rozsudek ze dne 5. prosince 2013 (C-508/12, EU:C:2013:790).

47. Cíl směrnice 2008/48 a cíl Luganské úmluvy II se totiž od sebe značně liší. Cílem směrnice 2008/48 je harmonizovat určité aspekty právních předpisů týkajících se spotřebitelských smluv o úvěru, zejména podmínky týkající se informování spotřebitele/dlužníka, zatímco Luganská úmluva II má za cíl stanovit pravidla umožňující určit soud příslušný k rozhodování sporu v občanských a obchodních věcech. Pokud jde o tuto úmluvu, ustanovení hlavy II oddílu 4 byly motivovány snahou chránit spotřebitele jakožto smluvní stranu, která je považována za ekonomicky slabší a právně méně zkušenou než její smluvní partner.

48. Paralela zmiňovaná předkládajícím soudem v jeho předběžné otázce, a sice že prahové hodnoty celkové výše úvěru uvedené ve směrnici 2008/48 vymezují rozsah článku 15 Luganské úmluvy II, by vedla k situaci, kdy osoby, které uzavřely smlouvu o úvěru, jehož výše je nižší než 200 eur, by nebyly považovány za „spotřebitele“ a nemohly by se dovolávat tohoto ustanovení Luganské úmluvy II. Mám přitom za to, že taková situace by nebyla v souladu s cíli Luganské úmluvy II. Je zřejmé, že neexistuje významný rozdíl, pokud jde o předpokládanou slabší pozici osoby, která uzavřela smlouvu o úvěru ve výši 100 eur, ve srovnání s osobou, která uzavřela smlouvu o úvěru ve výši 200 eur.

49. Souhrnně řečeno, je možné se inspirovat jinými právními nástroji unijního práva při výkladu ustanovení Luganské úmluvy II nebo ustanovení unijního mezinárodního práva soukromého obecně. Tyto nástroje proto mohou představovat vodítka při výkladu pojmů uvedených v těchto ustanoveních.

50. V rámci takového výkladu, který vychází z jiných právních nástrojů unijního práva, je však nutno postupovat obezřetně vzhledem k nebezpečí vyvozování přehnaných závěrů. Zaprvé tyto právní nástroje tak musí být pečlivě zvoleny s ohledem na jejich vztah s vykládaným aktem a s jejich úlohou v systému unijního práva. Zadruhé, i když lze z těchto inspiračních zdrojů vyvodit obecné poznatky, tyto poznatky se nemohou týkat sebemenších podrobností, kterými unijní normotvůrce stanoví oblast působnosti právních nástrojů, které mají zvláštní a omezený rozsah. Konečně zatřetí soudržný výklad pojmů obsažených v aktech unijního mezinárodního práva soukromého nemůže vést k tomu, že by ustanovení těchto aktů byla vyložena způsobem, který se vymyká systému a cílům těchto nástrojů.

51. Ve světle těchto tří úvah tedy nemůže být přijata paralela uvedená v předběžné otázce, pokud jde o pojmy Luganské úmluvy II a směrnice 2008/48.

2. Pocarova zpráva

52. Jak uvedlo několik účastníků řízení v písemných vyjádřeních, z bodu 81 Pocarovy zprávy vyplývá, že široký koncept pojmu „spotřebitelské smlouvy“ v rámci článku 15 Luganské úmluvy II zahrnuje všechny smlouvy, které unijní směrnice upravují jakožto spotřebitelské smlouvy, a to včetně smluv, na jejichž základě věřitel poskytuje nebo se zavazuje poskytnout spotřebiteli úvěr ve formě odložené platby, půjčky či jiných podobných finančních urovnání, jsou-li upravena směrnicí 87/102/EHS [34], která, připomínám, byla zrušena a nahrazena směrnicí 2008/48 [35].

53. Jeví se však, že závěr, který žalobkyně v původním řízení vyvozuje z této části Pocarovy zprávy, a sice že je třeba na předběžnou otázku odpovědět záporně, neodpovídá záměru autora této zprávy.

34 – Směrnice Rady ze dne 22. prosince 1986 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru (Úř. věst. 1987, L 42, s. 48; Zvl. vyd. 15/01, s. 326).

35 – V tomto ohledu uvádím, že tito účastníci řízení předložili výklad, který se liší od bodu 81 Pocarovy zprávy. Žalobkyně v původním řízení se domnívá, že článek 15 Luganské úmluvy II by měl být vyložen ve světle směrnice 2008/48. Švýcarská vláda zase vykládá bod 81 Pocarovy zprávy tak, že všechny smlouvy spadající do působnosti směrnice 2008/48 spadají rovněž pod pojem „spotřebitelské smlouvy“, na které se vztahuje Luganská úmluva II. Naopak však nelze dojít k závěru, že smlouvy jsou automaticky vyňaty z působnosti ustanovení na ochranu spotřebitelů uvedených v Luganské úmluvě II pouze z toho důvodu, že nespadají do působnosti výše uvedené směrnice nebo nástrojů, které ji nahradily, tedy směrnice 2008/48. Komise naproti tomu hovoří spíše ve prospěch takového výkladu bodu 81 této zprávy, který byl zmíněn v bodech 55 a 56 tohoto stanoviska.

54. Podobně jako Komise se domnívám, že pro pochopení bodu 81 Pocarovy zprávy je třeba se zaměřit na úlohu článku 15 Luganské úmluvy II v systému pravidel pro určení příslušnosti, zavedeném touto úmluvou.

55. Za působnosti předchůdce Luganské úmluvy II, tedy první Luganské úmluvy[36], se ustanovení hlavy II oddílu 4 použila podle článku 13 této úmluvy na omezené kategorie smluv. Článek 15 Luganské úmluvy II výrazně rozšířil škálu smluv, na něž se vztahují ustanovení tohoto oddílu.

56. Jak totiž vyplývá z bodu 81 Pocarovy zprávy, zatímco čl. 13 první pododstavec bod 3 Luganské úmluvy uvádí „u jiných smluv, jejichž předmětem je poskytnutí služeb nebo movité věci“, čl. 15 odst. 1 písm. c) Luganské úmluvy II uvádí „ve všech ostatních případech“, aniž je upřesněno omezení, co se týče předmětu dotčené smlouvy. Pro ilustraci přepracovaného rozsahu působnosti ustanovení hlavy II oddílu 4 Luganské úmluvy odkazuje Pocarova zpráva na několik směrnic unijního práva. Tyto odkazy přitom nelze chápat v tom smyslu, že rozsah působnosti těchto směrnic na straně jedné a Luganské úmluvy na straně druhé jsou do sebemenších podrobností koordinované. Naproti tomu uvedené odkazy slouží jako příklad pro smlouvy, které vzhledem ke svému předmětu spadají pod ustanovení hlavy II oddílu 4 Luganské úmluvy II.

57. Výklad Pocarovy zprávy tak neumožňuje dojít k závěru, že na smlouvu, která vzhledem ke svému předmětu obecně spadá do oblasti působnosti směrnice 2008/48, ale je vzhledem k celkové výši úvěru vyňata z této oblasti působnosti, se automaticky nevztahují ustanovení hlavy II oddílu 4 Luganské úmluvy II.

3. Vliv legislativní volby, pokud jde o provedení směrnice 2008/48, na odpověď na předběžnou otázku

58. Formulace předběžné otázky vyzývá k ověření toho, zda odpověď na tuto otázku závisí na tom, zda se vnitrostátní zákonodárce rozhodl použít, či nepoužít ustanovení, kterými se provádí směrnice 2008/48, i na oblasti, které nespadají do oblasti působnosti této směrnice. Tato možnost členských států je výslovně uznána v bodě 10 odůvodnění směrnice 2008/48, podle něhož „členské státy by tak mohly zachovat nebo zavést vnitrostátní právní předpisy, které odpovídají této směrnici nebo některým z jejích ustanovení, pro úvěrové smlouvy mimo oblast její působnosti, například na úvěrové smlouvy na částky nižší než 200 [eur] nebo vyšší než 75 000 [eur]“.

59. Ve světle výše uvedených úvah, a zejména s ohledem na to, že pojmy uvedené v článku 15 Luganské úmluvy II musí být vykládány autonomním způsobem, však lze dojít k jedinému závěru, a sice že rozhodnutí vnitrostátního zákonodárce, pokud jde o oblast působnosti ustanovení přijatých k provedení směrnice 2008/48, je v kontextu právního problému uvedeného v předběžné otázce irelevantní.

60. Kromě toho, jak poznamenává švýcarská vláda, je třeba zohlednit skutečnost, že některé státy vázané Luganskou úmluvou II směrnici 2008/48 neuplatňují. Bez ohledu na výklad podaný k předběžné otázce by se tak mohlo ukázat, že právo dotčeného státu případně neobsahuje žádné provedení směrnice 2008/48.

61. Na základě výše uvedené analýzy mám za to, že osoba, která uzavřela smlouvu o úvěru pro soukromé účely, neztrácí postavení spotřebitele ve smyslu čl. 15 odst. 1 Luganské úmluvy II, pokud dotčená smlouva nespadá do působnosti směrnice 2008/48 z důvodu celkové výše úvěru. Kromě toho ve světle judikatury Soudního dvora prahové hodnoty celkové výše úvěru, které jsou stanoveny v čl. 2

36 – Úmluva o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, podepsaná v Luganu dne 16. září 1988 (Úř. věst. 1988, L 319, s. 9, dále jen „Luganská úmluva“).

odst. 2 písm. c) této směrnice, nelze použít na čl. 15 odst. 1 Luganské úmluvy II[37]. Vysvětlení obsažená v Pocarově zprávě tyto úvahy nezpochybňují[38]. Konečně soud, který má v úmyslu použít článek 15 Luganské úmluvy II, není vázán podrobnými ustanoveními hmotného práva, která byla přijata při provádění směrnice 2008/48. Paralela zmíněná v rámci předběžné otázky se neuplatní[39].

VI. Závěry

62. Ve světle všech výše uvedených úvah navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na předběžnou otázku položenou Cour de cassation (kasační soud, Lucembursko) následovně:

„Článek 15 úmluvy o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, podepsané dne 30. října 2007, jejíž uzavření bylo schváleno jménem Společenství rozhodnutím Rady 2009/430/ES ze dne 27. listopadu 2008, musí být vykládán v tom smyslu, že osoba, která uzavřela smlouvu o úvěru pro soukromé účely, neztrácí postavení spotřebitele ve smyslu uvedeného článku, pokud dotčená smlouva nespadá do působnosti směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubnu 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS z důvodu celkové výše úvěru.“

37 – Viz body 58 až 60 tohoto stanoviska.

38 – Viz bod 57 tohoto stanoviska.

39 – Viz body 49 až 51 tohoto stanoviska.